

ORGANOLOGIJA

ORGULJE U HRVATSKOJ GLOBALNI PRISTUP

Referat je pročitao u Cremi (Italija) 29. svibnja 1999. godine na skupu Povijesne orgulje u Europi (28.-30. svibnja 1999.). Skup pod visokim pokroviteljstvom Predsjednika Republike Italije organizirali su:

1. *Comitato Lombardia Europa Musica 2000*
2. *Euro-mediterraneo Culture dei Mari (Hrvatska je član)*
3. *Comune dei Crema*
4. *Institut Européen des Itinéraires Culturels – Conseil del' Europe*

Hrvatska je imala burnu i tešku povijest. Podložna dominaciji jačih susjeda, iscrpljivana dugotrajnim ratovima i u stalnom siromaštvu, jedva je imala vremena za duhovnu i kulturnu nadgradnju. Ipak, sačuvana kulturna baština vjerodostojno svjedoči o pripadnosti Hrvatske europskoj civilizaciji u kojoj je ravnopravno sudjelovala i dala svoj doprinos.

Prema pisanim izvorima u Hrvatskoj se orgulje pojavljuju u XIV. stoljeću. Polazeći od te činjenice možemo odrediti četiri razdoblja prepoznatljiva po tehničkom i akustičkom usavršavanju orgulja:

- I. razdoblje – XIV. stoljeće;
- II. razdoblje – XV. i XVI. stoljeće;
- III. razdoblje – od početka XVII. stoljeća do 1850. godine;
- IV. razdoblje – od 1850. godine do danas.

Prema sustavnom popisu rađenom u razdoblju od 1971. do 1975. godine evidentirano je ukupno 730 orgulja i pozitiva. Statističku obradu podataka proveo je nedavno doc. Emin **Armano** (Zagreb) iz koje je vidljivo slijedeće:

- iz I. i II. razdoblja – nema sačuvanih orgulja;
- iz XVII. stoljeća – sačuvano je 7 instrumenata (0,9 %);
- iz XVIII. stoljeća – sačuvane su 91 orgulje (12 %);
- iz XIX. stoljeća – sačuvano je 290 orgulja (40 %);
- iz XX. stoljeća – sačuvane su 342 orgulje (47 %).

Stanje orgulja 1975. godine:

- U uporabi (potpuno tehnički ispravne) – 369 (50 %);
- Djelomice u uporabi – 95 (13 %);
- Izvan uporabe (zapuštene ili devastirane) – 266 (36 %).

Restaurirane orgulje: od 1970. do 1999. godine ukupno su restaurirane 24 orgulje.

Uništene orgulje: u Domovinskom ratu (1991.-1995.) agresor je uništio 35 do 40 orgulja (podaci još nisu sistematizirani).

Valorizacija i kategorizacija orgulja 1975. godine: od ukupnog broja evidentiranih orgulja u Hrvatskoj (730) u

spomenike kulture uvršteno je 573 orgulja (i pozitiva), ili 78 %:

nulta kategorija (međunarodna)	22
I. kategorija (državna)	88
regionalne i lokalne kategorije:	
II. kategorija	111
III. kategorija	204
IV. kategorija	155

Zakonska regulativa zaštite

Pod Ministarstvom kulture djeluje Uprava za zaštitu kulturne baštine koja svojom mrežom konzervatorskih zavoda pokriva sva područja države. Što se zaštićenih orgulja tiče, postoje neki problemi.

Spomeničke orgulje jesu pod Upravom za zaštitu kulturne baštine, ali u uredima Uprave nema ni jednog stručnjaka organologa. Tako se događa da vlasnik orgulja dobije odobrenje za restauraciju i orguljari restauriraju orgulje bez konzultacija sa stručnjacima i bez kontrole procesa restauracije, materijala, postupaka itd.

U Zagrebu, 27. siječnja 1998. godine na skupu organologa, orguljara, konzervatora i predstavnika Katoličke Crkve, doneseno je nekoliko važnih zaključaka o odnosu svih zainteresiranih strana prema zaštićenim orguljama.

U siječnju ove godine, slijedom zaključaka spomenutog skupa, upućen je Ministarstvu kulture Prijedlog o osnivanju povjerenstva za zaštićene orgulje. Zadaća povjerenstva bit će briga o očuvanju i stručnoj restauraciji zaštićenih orgulja. Očekujemo da će Ministarstvo kulture imati razumijevanja za navedeni prijedlog.

Stanje orguljarstva, organografije i organologije

Restauratorski zahvati na povijesnim orguljama kod nas su se počeli provoditi prije tridesetak godina. Jedina naša radionica koja je stekla iskustva u restauriranju orgulja je firma **Heferer** iz Zagreba. Uz spomenutu radionicu, sedamdesetih godina u Južnoj Hrvatskoj restaurira povijesne orgulje i **Patrick Collon** (Bruxelles). Danas u Varaždinu djeluje orguljar-restaurator **Wolfgang Braun**. Na području Istre jedne je orgulje restaurirao Olivije **Repec** (Austrija), a dogovara se obnova dvojih orgulja (također u Istri) s firmama **B. Vegezzi-Bossi** (Italija) i s **Orglarskom delavnicom** iz Maribora (Slovenija).

U Hrvatskoj imamo samo jednu značajniju orguljarsku radionicu s dugom tradicijom, firmu **Heferer** u Zagrebu. Uz nju djeluju još 3-4 radionice, male, sa samo jednim ili dva radnika, koje nisu sposobne za veće zahvate.

Danas nismo u mogućnosti značajnije ulagati u obnovu povijesnih orgulja. Još uvijek trpimo posljedice nedavnog rata i tranzicije. Očekujemo bolja vremena za koja se moramo pripremiti. Želja nam je povezivanje s većim orguljarsko-restauratorskim radionicama u Europi i

njihovo angažiranje u Hrvatskoj, ali isto tako i osposobljavanje vlastitih kadrova.

Organografijom su se u prošlosti usputno bavili muzikolozi i povjesničari. Objavljen je niz radova koji sadrže dragocjene arhivske podatke i opise pojedinih instrumenata. Danas je pojačan interes za to područje. Naši značajniji organografi su bili Frane **Bulić**, Franjo **Dugan**, Cvito **Fisković** i Ladislav **Šaban**, najplodniji, začetnik naše suvremene organografije.

Organologija je kod nas još u povojima. Svojim radom o Nakićevim orguljama u Šibeniku posebno se istakao Ivan **Faulend-Heferer**.

Sažetak

Hrvatska među svojim orguljama ima popriličan broj povijesnih instrumenata sačuvanih u izvornom obliku. Većina tih orgulja je zapuštena, neke su devastirane, a od nekih postoje samo ostaci. Naša nastojanja moraju biti usmjerena na očuvanje postojećeg fundusa, sprečavanje daljnjeg propadanja i obnova svakog vrijednog instrumenta. Pred nama su slijedeći zadaci:

1. osnovati Povjerenstvo za orgulje pri Ministarstvu kulture;
2. sačiniti globalni plan obnove i listu prioriteta;
3. povezati se s renomiranim restauratorskim radionicama izvan Hrvatske i s poznatim organolozima;
4. stvarati vlastite kadrove orguljara-restauratora;
5. dinamiku restauracije uskladiti s postojećim materijalnim mogućnostima.

Pregled registriranih orgulja (1971.-1975.) po autorima

1. Amigazzi, G.	1	27. Fischer, P.	1
2. Angster, J.	24	28. Fabing, A.	4
3. Antolić, F.	6	29. Fabing, L. L.	10
4. Barbini, A.	1	30. Fabing, F. K.	5
5. Bazzani fabb.	9	31. Focht, F.	5
6. Bencz, G.	2	32. Freundt, J. G.	1
7. Biebert, J.	1	33. Geissler, K.	1
8. Billich, K.	1	34. Giacobbi, fr.	3
9. Brandl, J.	47	35. Girarci, G.	2
10. Braun, W. J.	1	36. Hammond	1
11. Callido, G.	8	37. Heilingner, J.	3
12. Callido, A.	2	38. Heferer, M.	21
13. Cetti, A. i C.	1	39. Heferer, F.	94
14. Dacci, F.	3	40. Faulend-Heferer, A.	6
15. de Beni, C.	1	41. Faulend-Heferer, I.	8
16. de Corte, P.	1	42. Focht, F.	5
17. de Lorenzi, G. B.	4	43. Goršič, F.	1
18. Delchiaro	1	44. Göstl, A.	1
19. Dermič, A.	2	45. Hesse, K.	2
20. Dobnik, S.	7	46. Holub, V.	8
21. Dobnik, J.	3	47. Hopferwieser, K.	1
22. Ebner, L.	2	48. Hubman, Lj.	1
23. Eisl, G. (J. F.)	4	49. Janeček, J. F.	5
24. Erhatic, J.	13	50. Jäger, C.	1
25. Fischer, C.	1	51. Jenko, F.	28
26. Fischer, J.	1	52. Jeremitz, M.	2

53. Kálmán, B.	1	88. Piaggia, G. B.	1
54. Kaufmann, J. M.	3	89. Potočnjak, J.	2
55. Kesz, E.	1	90. Pump, P.	18
56. Kilarević, S.	1	91. Pump, J.	2
57. Kleokar, D.	1	92. Račić, A.	1
58. Kopferwieser	1	93. Rieger	35
59. Krajinc, M.	2	94. Roemer, A.	3
60. Kučera, Jos. Al.	1	95. Rumpel, P.	1
61. Lehner, I.	2	96. Sašek Matevž	3
62. Lešnjik, F.	1	97. Scholz, A.	10
63. Lingiardi		98. Schwarzmayer, M.	1
64. Majdak, M.	10	99. Seibler, F.	2
65. Malachowski, F.	5	100. Seifert, R.	1
66. Malvestio, D. e f.	1	101. Smole, J.	3
67. Mandin, J.	2	102. Steininger, G.	9
68. Mauracher, H.	2	103. Šalat, D.	3
69. Mayer	3	104. Šašek, M.	3
70. Milavec, I.	3	105. Šimenc, A.	11
71. Mitterreiter, K.	2	106. Tamburini, G.	1
72. Moscatelli, D.	1	107. Tonolli, G.	2
73. Moscatelli, G.	5	108. Tonolli, T.	2
74. Mölzer, A.	10	109. Toplek-Tassner	1
75. Nakić, P.	4	110. Tuček, J.	25
76. Novak, R.	2	111. Vanicky, J.	2
77. Otonič, J.	4	112. Vegezzi-Bossi, C.	2
78. Ottonischer, S.	4	113. Walcker, E. F.	2
79. Ovčarić, P.	1	114. Weiner, A.	2
80. Papa, J. mlađi	3	115. Zanin, B.	1
81. Papa, J. stariji	1	116. Zanin, F.	4
82. Peppert, N.	3	117. Zanfretta, G.	2
83. Peržina, A.	8	118. Zeiske, J. I.	1
84. Petek, A.	1	119. Zupan braća	14
85. Petr, Em. S.	1	120. Žuvić, A.	5
86. Petter, I.	4		
87. Petter, J.	1	Neidentificirano	92

Božidar Grga

OBLJETNICE

TRI GLAZBENE OBLJETNICE U ZAGREBAČKOJ ŽUPI SV. IVANA KRSTITELJA

Čitajući ovaj članak čitatelj će se zapitati zašto on izlazi s višegodišnjim zakašnjenjem. Odmah valja reći da Uredniš-tvo časopisa *Sveta Cecilija* nije ni najmanje krivo za to. Kriv je isključivo autor članka koji je želio prikupiti što više podataka o članovima pjevačkih zborova u župi sv. Ivana Krstitelja. U tom traženju vrijeme se odužilo...

Slavljem u župnoj kući zagrebačke župe sv. Ivana Krstitelja na Novoj Vesi u nedjelju 23. studenoga 1997. godine obilježene su tri vrijedne glazbene obljetnice. Ženski zbor župe proslavljao je 80. obljetnicu, a muški zbor 50. obljetnicu djelovanja. Posebni slavjenik toga dana bio je akademik Anđelko **Klobučar** koji je proslavljao 50. obljetnicu početka svoga orguljaškog djelovanja. Ovom zgodom zadržat ću se na dvije od spomenute tri obljetnice, na obljetnicama orguljanja Anđelka Klobučara i djelovanja muškog zbora. Za treću nimalo manje važnu obljetnicu djelovanja ženskog zbora, koja već sa periodom od 80 godina izaziva poštovanje, donosim samo osnovne činjenice.